

Jerzy Vetulani (21 stycznia 1936 w Krakowie - 6 kwietnia 2017 w Krakowie)

*Ten wybitny neurobiolog z Krakowa
rad i poglądów wstydliwie nie chował,
cóż to te kilka win,
z życia figlarnych kpin,
szczęście to... dobry seks i mocna głowa.*

(ebs)

Jerzy Adam Gracjan Vetulani - polski psychofarmakolog, neurobiolog, biochemik, profesor nauk przyrodniczych, popularyzator nauki. Zwolennik legalizacji marihuany i ogólnej depenalizacji narkotyków, krytyk represyjnej polityki narkotykowej w Polsce.

Urodził się 21 stycznia 1936 w Krakowie jako pierwszy syn Adama i Ireny z domu Latinik. W 1939 jego ojciec został zmobilizowany i wziął udział w kampanii wrześniowej, przedostając się następnie kolejno do Rumunii, Francji oraz Szwajcarii, gdzie spędził resztę wojny, organizując obozy szkolne dla żołnierzy. Jerzy i jego brat Jan, pozostawali w latach wojennych pod opieką matki.

Jerzy Vetulani w dzieciństwie był chłopcem religijnym, przez pewien czas jako ministrant uczestniczył w odprawianiu mszy w kościele Mariackim. Później wstąpił też do Klubu Ateistów i Wolnomyślicieli.

Edukację rozpoczął w 1942 przystępując od razu do drugiej klasy tajnych kompletów. Od 1948 uczęszczał do IV Państwowego Liceum im. Henryka Sienkiewicza w Krakowie, a następnie, po jego likwidacji, do Liceum Ogólnokształcącego im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie, które w 1952 ukończył z wyróżnieniem. Następnie rozpoczął studia biologiczne na Uniwersytecie Jagiellońskim, które ukończył w 1957.

Był jednym z założycieli i stałych bywalców Piwnicy pod Baranami. Mniej więcej w połowie lat 50., wraz z grupą przyjaciół: Edmundem Jarozsem, Bronisławem Chromym i Lałą Skąpską, uczestniczył w odgruzowywaniu piwnicy Pałacu pod Baranami, w której powstał później słynny kabaret. Gdy Piotr Skrzynecki wyjechał do Paryża, przez pewien czas Vetulani zastępował go w roli konferansjera:

„Jest mnóstwo legend, kilkanaście równoległych prawd, na temat powstania Piwnicy pod Baranami. Ja sądzę, że idea kabaretu narodziła się, kiedy na moich urodzinach w 1954 roku, na ulicy Garncarskiej, spotkali się Joanna Olczak i Piotr Skrzynecki. (...) Moja przyjaźń z Piotrem miała początek na studium wojskowym, które miało miejsce gdzieś na tyłach Uniwersytetu Jagiellońskiego. Na warcie z Piotrem przegadaliśmy całą noc. Bardzo się polubiliśmy. Ta ciepłota skończyła się, kiedy Piotr wrócił z Paryża i okazało się, że niektórzy ludzie lubili, jak ja prowadziłem konferansjerkę. Nagle pojawiła się zazdrość. Ale Piwnica była ukochanym dzieckiem, córką, matką Piotra, a on miał taką osobowość, że nie chciał swojej roli z nikim dzielić.

W latach 1955–1962 działał również jako prelegent w Studenckim DKF. Vetulani przyznał, że "to była dobra rzecz, bo nauczyła go, by mówić krótko, ciekawie i szybko kończyć". Był konsultantem naukowym filmu "Iluminacja" Krzysztofa Zanussiego z 1973 roku[16].

Po śmierci brata, który utonął podczas spływu kajakowego na Dunajcu w 1965, zmobilizował się i rozpoczął pracę nad rozprawą doktorską. Stopień doktora nauk przyrodniczych otrzymał w 1967. Następnie, jako stypendysta Rikera, wyjechał na rok do Wielkiej Brytanii gdzie pracował w Cambridge. Po powrocie do Polski rozpoczął pracę w dziedzinie psychofarmakologii. Po złożeniu rozprawy habilitacyjnej, wyjechał na prawie dwa lata do Stanów

Zjednoczonych, gdzie od 1973 do 1975 pracował jako Research Associate Professor w Vanderbilt University.

Stopień doktora habilitowanego uzyskał w 1976, profesora nadzwyczajnego - w 1983, zaś profesora zwyczajnego - w 1989 roku. W Instytucie Farmakologii PAN w latach 1976-2006 kierował Zakładem Biochemii, a obecnie jest wiceprzewodniczącym jego Rady Naukowej.

Był redaktorem naczelnym czasopism „Wszechświat” (1981-2002) i "Polish Journal of Pharmacology and Pharmacy" (1993-1996).

Od 2010 regularnie pojawia się w piśmie mówionym "Gadający Pies", którego atmosferę porównał do początków Piwnicy pod Baranami. Współprowadzący "Gadającego Psa" Maciej Piotr Prus określił Vetulaniego "gwiazdą pierwszej wielkości", dodając, iż wszyscy uczestnicy zawsze czekają na jego wystąpienia.

Od 2014 wspiera aukcje Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. W 2015 znalazł się w Komitecie Honorowym Parady Równości.

8 lipca 1963 poślubił Marię Pająk. Mają dwóch synów i czworo wnucząt.

Pierwsza popularyzatorska książka w jego dorobku, zatytułowana "Dzień dzisiejszy i jutro neurobiologii", została wydana przez Ossolineum w 1985. Kolejna pozycja autorstwa Vetulaniego, "Jak usprawnić pamięć", wydana przez Płatan (I wydanie - 1993), została ciepło przyjęta.

W styczniu 2011 został laureatem Nagrody Krakowska Książka Miesiąca za edytowaną przez wydawnictwo Homini książkę "Mózg: fascynacje, problemy, tajemnice" (Kraków 2010). W drugiej połowie 2011 ukazała się kontynuacja "Mózgu", książka "Piękno neurobiologii". Tom zawiera głównie komentarze oraz wywiady rozproszone w mediach, poza tematyką naukową znajdują się w nim wątki biograficzne autora. Tytuł został zaczerpnięty zarówno z bloga Vetulaniego, jak i z wywiadu przeprowadzonego przez Marię de Hernandez Paluch dla miesięcznika "Kraków". Sławomir Zagórski z "Gazety Wyborczej" określił obie książki wydane przez Homini mianem "pozycji arcyciekawych".

Vetulani znany jest ze swoich wykładów popularnonaukowych poruszających najczęściej tematykę funkcjonowania ludzkiego mózgu oraz zależności pomiędzy neurobiologią a różnymi aspektami społecznymi i kulturowymi.

<https://www.youtube.com/watch?v=Hn559bvUzRE>

W 1999 był wykładowcą podczas krakowskiego Dnia Mózgu, a od 2000 nieprzerwanie co roku występuje podczas krakowskiego Tygodnia Mózgu.

Od czerwca 2010 roku prowadzi blog Piękno neurobiologii. Bezpośrednią przyczyną założenia strony było zlikwidowanie przez Tomasza Lisa, wówczas nowo wybranego redaktora naczelnego czasopisma "Wprost", rubryki naukowej prowadzonej przez Vetulaniego. Jako główną motywację do prowadzenia blogu podał chęć dzielenia się własną wiedzą z innymi. Powiedział, że "za niedługo to, co ma w mózgu pójdzie do piachu, a więc trzeba jeszcze próbować co się da przekazać innym".

W 2015 roku ukazały się dwie książki: zbiór rozmów Vetulaniego z Marią Mazurek "Bez ograniczeń. Jak rządzi nami mózg" (wyd. PWN) oraz przeprowadzony przez Marcina Rotkiewicza wywiad-rzeka "Mózg i błazen" (wyd. Czarne).

Vetulani jest zwolennikiem legalizacji marihuany, a także ogólnej depenalizacji narkotyków dla osób pełnoletnich. Jako argumenty za legalizacją marihuany wymienia m.in. jej niewielką (np. w porównaniu do alkoholu, substancji

regulowanej przepisami i legalnie sprzedawanej w Polsce) i w ogóle wątpliwą szkodliwość, właściwości medyczne (np. przy bólach spastycznych, astmie, jaskrze), odcięcie wpływów mafii oraz zysk dla państwa z akcyzy. Zwraca także uwagę, iż umieszczanie w zakładach karnych posiadaczy niewielkiej ilości nielegalnej substancji, przeznaczonej na własny użytek, oraz dalsze związane z tym konsekwencje, mogą zrujnować życie wielu młodym osobom. Twierdzi, iż przeciwnicy złagodzenia ustawy antynarkotykowej w debatach publicznych zazwyczaj poddają się emocjom, a nie opierają się na racjonalnych argumentach i rzeczowej wiedzy. Przyczyn dostrzegalnej jego zdaniem narkofobicznej postawy pewnej części społeczeństwa upatruje w głęboko zakorzenionych względach kulturowych.

"Była taka dyskusja w jednej ze stacji telewizyjnych. Powiedziałem w niej, że znacznie więcej nieszczęść niż marihuana powoduje alpinizm. Nie znam nikogo, kto zmarłby przez marihuanę, a kilku moich znajomych alpinistów przepłaciło swą pasję kalectwem. Ale prowadząca miała przygotowaną puentę - powiedziała, że 85 procent Polaków jest przeciwko legalizacji marihuany. Dodałem wtedy, że w XVIII wieku 96 procent Polaków było za paleniem czarownic. Niestety, moja puenta została wycięta. I w ten prosty sposób media demonizują problem".
(Jerzy Vetulani w wywiadzie z 2010 roku)

Prof. Jerzy Vetulani o Mózgu: lęki, pamięć, depresja, uzależnienia